

IOAN DRĂGAN – PROMOVAREA SOCIOLOGIEI ÎN PAGINA
DE ȘTIINȚĂ A REVISTEI *CONTEMPORANUL*, 1964–1968

SORIN MITULESCU*

ABSTRACT

IOAN DRĂGAN – PROMOTING SOCIOLOGY IN THE SCIENCE
PAGE OF „CONTEMPORANUL” MAGAZINE, 1964–1968

The article presents the activity conducted by professor Ion Drăgan during the 1964–1968 period, in his capacity of deputy editor-in-chief of the magazine *Contemporanul*. Beyond the objectives of the *Contemporanul* editorial board, aiming to address the limited modernization and Westernization specific to that period, I. Drăgan seems to have pursued a personal agenda of promoting the image of sociology and sociological research and the institutionalization of a specialized higher education course. To this end, I. Drăgan published in the pages he was responsible for both his own texts and materials written by long-standing members of the interwar sociological school (T. Herseni, H. H. Stahl, I. Matei, V. Caramelia) or by sociologists of the new wave (C. Zamfir, Ov. Bădina). The effort of the Professor is evident under those socio-political circumstances, as he has tried to advance between the two camps (dogmatics and progressives), even paying the price, when necessary, in order to achieve his proposed goal: the establishment of a discourse on sociology which would normalize this scientific discipline.

Keywords: reinstitutionalisation of sociology, dogmatic /progressive point of view, modernisation, sociological heritage.

INTRODUCERE

Se știe că, odată cu instaurarea comunismului, sociologia a fost considerată o „pseudo-știință burgheză” și „reacționară” și a fost interzisă în tot lagărul stalinist. La noi, ca o consecință a adoptării legii învățământului, în 1948, „materia” cu această denumire a fost eliminată din curricula universitară¹ și înlocuită cu

* Independent researcher, e-mail address: sorin_mit@yahoo.com.

¹ Berciu–Drăghicescu, Bozgan (2004).

marxismul dogmatic². Însă, după moartea lui Stalin, către sfârșitul anilor '50, disciplina respectivă a început să fie repusă în drepturi în mai multe țări socialiste. La Moscova se organizează deja în 1958 o conferință internațională de sociologie³. În România schimbarea părea să se producă mai lent. Abia în 1964 încep cu adevărat discuțiile cu privire la reluarea cercetărilor și organizarea unei instituții specializate în domeniul cercetării sociologice. Printr-o coincidență⁴ fericită (pentru sociologie și cauza ei, așa cum vom vedea), în cursul aceluiași an, lectorul universitar la Catedra de materialism dialectic a Institutului de Medicină și Farmacie, **Ioan Drăgan**, este numit (în baza unei experiențe de presă dobândită până la acel moment prin colaborarea pe parcursul mai multor ani cu radioul public dar și a prestației sale în calitate de inspector în Ministerul Învățământului⁵) **redactor-șef adjunct** la revista *Contemporanul*. Numirea s-a făcut concomitent cu avansarea redactorului-șef G. Ivașcu în funcția de director (care-l înlocuia pe G. Călinescu) și cu lărgirea echipei redacționale cu scopul întăririi acesteia.

Din amintirile profesorului, depănate (poate cu un exces de discreție) în prezența mea, în ultimii săi ani de viață, am aflat că atunci, în 1964, i se încredințase (ca sarcină de partid⁶) responsabilitatea gestionării paginii de știință (pagina a șaptea⁷). La acel moment, revista abia începea să obțină prestigiul de care se va bucura în anii săi de vârf (1967–1970). Iar tânărul profesor era solicitat să pună umărul la acest efort de ridicare a calității revistei, încadrându-se în echipa iscusitului George Ivașcu⁸.

² În cadrul noii Facultăți de Filosofie de la Universitate, constituită în toamna lui 1948 (prin „spargerea” vechii Facultăți de Litere și Filosofie) dispărea catedra de Sociologie și Etică, funcționând acum doar Catedrele de Marxism-leninism, Materialism dialectic și istoric, Filosofie și Economie politică.

³ A se vedea Mespoulet (2007).

⁴ Coincidența se explică prin emulația către modernizare și occidentalizare (desigur, limitată) care cuprinsese mai multe paliere ale societății și politicii românești de atunci.

⁵ I. Drăgan a fost redactor la Radio, în perioada 1954–1959, în paralel cu activitatea sa didactică; iar între 1959 și 1964 a funcționat și ca inspector principal la direcția învățământ superior din Ministerul Învățământului. A se vedea Petcu (2012).

⁶ Revista *Contemporanul* fusese reînființată în 1946, purtând subtitlul de „săptămânal politic, social și cultural”, fiind, cel puțin până în anii '60, o tribună oficială a Partidului Comunist, promovând literatura și arta „nouă” (cf. paginii Wikipedia referitoare la revistă, la adresa <https://ro.wikipedia.org/wiki/Contemporanul>).

⁷ În formatul de opt pagini. Ulterior, în formatul de zece pagini al revistei, ocupa de regulă pagina 8.

⁸ G. Ivașcu a fost un intelectual și publicist format la Iași sub influența lui George Călinescu, dar atras în zona publicațiilor procomuniste (alături de un P. Constantinescu-Iași, de exemplu). În perioada interbelică vădise preocupări și pentru aspectele sociale (sub influența unor înaintași ca G. Ibrăileanu sau C-tin. Dobrogeanu-Gherea). După război este la un pas de a fi condamnat pentru spionaj (probabil în urma apropierii de anturajul lui Pătrășcanu), dar odată scăpat (prin intervenția vechilor camarazi), este promovat ca om de mare încredere al liderilor de partid la conducerea unor reviste importante: *Contemporanul* din 1955, apoi *Lumea* (concomitent cu prima) și în fine, *România literară*, pe care o conduce din 1971 până la moartea sa, în 1988.

Profesorului îi plăcea să evoce figura lui Ivașcu, de la care deprinsese tainele jurnalismului în condițiile complicatelor presiuni politice specifice perioadei. Totodată își amintea de experiențele, unele plăcute, altele mai puțin, ce rezultaseră din contactul cu personalitățile marcante aflate printre colaboratorii *Contemporanului*: un Geo Bogza, un Eugen Jebeleanu și mulți alții, mai ales atunci când trebuia să dea bun de tipar pentru întreg numărul revistei care apărea cu regularitate, vinerea. Această experiență de tinerețe l-a marcat pentru întreaga sa carieră,⁹ iar la senectute își aducea aminte de stressul pe care i-l produceau acele seri de joi când răspunderea pentru conținutul întregului număr de revistă ce urma să apară în ziua următoare cădea pe umerii săi.

Dacă cercetăm colecția revistei, putem observa că pe parcursul anului anterior venirii lui I. Drăgan în redacție (1963), numita pagină de știință se înfățișa (cel puțin din perspectiva unui cititor precum semnatarul acestui articol) mai puțin atractivă decât celelalte pagini (de teatru, cinema sau arte). Informațiile despre ceea ce se întâmpla în zonele specializate și obligatoriu apolitice ale cercetării (de la matematică la inginerie, de la medicină la chimie) erau adesea foarte tehnice, depășind atât înțelegerea, cât și interesul publicului obișnuit. Poate o palidă adiere de interes aducea apariția în acel an a câtorva materiale dedicate unei alte științe până nu demult interzise, cibernetica. Doar că despre acest domeniu erau invitați în primul rând să-și spună părerea savanții sovietici. Din științele umaniste sau sociale se publicau doar materiale puternic ideologizate: din aria istoriei se alegeau exclusiv teme privind tradițiile antifasciste sau socialiste (inclusiv aniversarea înființării Partidului Muncitoresc Social Democrat din Rusia, cu 60 de ani în urmă), iar din filosofie, mostre de marxism dogmatic (responsabilul fiind de regulă C.I. Gulian¹⁰). Despre sociologie încă nu se putuse discuta până atunci – decât, cel mult, într-o notă polemică, critică. Este cazul singurului articol de acest fel apărut în anul respectiv, o respingere virulentă a sociologiei burgheze semnată de Mihail Ralea¹¹, care își susținuse cu ani în urmă doctoratul la Paris.

Ajuns la revista *Contemporanul*, Ioan Drăgan este chemat să schimbe această situație¹², și o va face cu mult tact, nu brusc, ci treptat, dar având printre

⁹ Afirm aceasta având în amintire acrimia cu care directorul Centrului de Sociologie din anii '80 intervenea (cu un nelipsit pix roșu pe care îl avea întotdeauna în buzunar) în textele unor materiale pe care unii colegi le pregătiseră pentru a fi publicate sau prezentate public. Era deosebit de atent la orice întorsătură a frazei și la posibilele conotații riscante, știind din experiență proprie cum funcționau instanțele superioare de control.

¹⁰ În numărul 16/1963, de exemplu, Gulian semna un articol pe patru coloane cu titlul „Lenin și dialectica obiectivă”, reamintind cuvintele marelui lider: „*practica este superioară cunoașterii (teoretice) deoarece are nu numai valoare de generalitate, ci și de realitate nemijlocită*”. A se vedea și Hangiu (1975).

¹¹ A se vedea Ralea (1963).

¹² Nu cred că i s-a cerut ceva în mod explicit privind sociologia. Ceea ce interesa pe responsabili era să crească audiența în rândurile publicului, dar menținând ștachetele ideologice impuse.

preocupările sale constante și pe aceea de a sprijini mediatic revalorizarea și reinstituționalizarea sociologiei. Dar trebuie spus că el realizează chiar mai mult, reușind să ridice nivelul publicistic al paginii de care se ocupa până foarte aproape de mult mai atractivele pagini „concurrente” din *Contemporanul*. O sumară analiză cantitativă aplicată pe conținutul paginii 7 în primele zece numere din anii 1963 și 1965 ne poate da o idee despre schimbarea pe care a înțeles să o promoveze noul redactor-șef adjunct. Dacă în cele zece numere din 1963 găsim în pagina 7 reprezentate nouă domenii științifice (biologie și agronomie, știință în general, medicină, mecanică, chimie, matematică, automatică, cibernetică, istorie), în 1965 avem 11 domenii (medicină, astronomie, electronică, biologie, istorie, filosofie, economie, etnografie, sociologie, știință politică, știință în general). Este evident că balanța este înclinată către științele sociale și unele dintre ele sunt acum prezentate pentru prima dată publicului cititor. Zona medicală este păstrată la loc de frunte, dar accentul cade mai mult pe subiecte de interes direct pentru cititor, cu referiri la tratamentul anumitor boli foarte răspândite. Un alt aspect relevant poate fi considerat și dispariția articolelor semnate de savanți sovietici (cel puțin) în segmentul luat în considerare din 1965 (comparativ, în 1963, acestea reprezentaseră cam o zecime din totalul articolelor).

Dincolo de aceste noi orientări redacționale (despre care s-ar putea discuta și mai pe larg), ceea ce aduce specific Ioan Drăgan va fi demersul său *pro-sociologic* – inițiat de el și continuat într-un crescendo susținut, pe parcursul mai multor ani (atât cât a durat de fapt, relativ scurta sa carieră jurnalistică). Nu știm exact când și cum s-a produs apropierea lui Ioan Drăgan de sociologie (desigur, la începutul anilor '60), dar vom putea constata din demersurile sale publicistice că avea și a manifestat încă din primul an de activitate redacțională o orientare clară în această direcție.

ACTIVITATEA LA CONTEMPORANUL

Prezentăm în tabelele alăturate lista principalelor materiale având legătură cu sociologia publicate în paginile *Contemporanului* din perioada 1964–1967, pe ani de apariție. Vom putea constata o dinamică mai întâi ascendentă, din 1964 până în 1967, urmată de o scădere bruscă în 1968, odată cu ieșirea profesorului din funcția amintită. Evoluția aceasta demonstrează cu claritate că această adevărată campanie pro-sociologie desfășurată în pagina de știință a revistei *Contemporanul* i s-a datorat în mare parte chiar lui Ioan Drăgan. Este posibil (și chiar probabil) ca în perioada respectivă să fi acționat și alți factori favorizanți, dar contribuția sa personală nu poate fi pusă la îndoială.

În perioada (1964–1967) au apărut în *Contemporanul* nu mai puțin de 53 de articole, recenzii, relatări de la mese rotunde sau dezbateri, mici studii pe teme teoretice, evocări, interviuri având în vizor sociologia, cercetarea sau

învățământul sociologic. O paletă publicistică bogată, vădind un efort creativ desfășurat fără odihnă timp de patru ani. I. Drăgan personal a semnat nu mai puțin de 10 dintre acestea, fie contribuții teoretice (e drept, și cu destulă componentă ideologică aplicată în cazul unora dintre ele), fie relatări din vizite de studiu sau participări la manifestări științifice internaționale menite să sensibilizeze opinia publică (dar și autoritățile competente) față de avantajele promovării sociologiei. În plus, a știut să atragă colaboratori valoroși, capabili să îi susțină demersul, în mod special dintre foștii membri ai Școlii monografice, dar și dintre mai tinerii cercetători.

Anul 1964 este unul de tranziție, cuprinzând de la prezentări strict ideologice și polemice la adresa sociologiei (cum ne obișnuise presa de partid de până atunci) la abordări academice, echidistante (pe cât posibil), din care cititorul să obțină maximum de informație despre un domeniu mai puțin cunoscut. Apar și primele materiale din care se poate cunoaște experiența în domeniul sociologiei a altor țări socialiste (Polonia în special).

Tabelul nr. 1

Materiale referitoare la sociologie sau având conținut sociologic publicate în *Contemporanul* în 1964

Nr. de revistă	Autor	Titlul materialului	Gen publicistic	Conținutul materialului
11	Traian Herseni	Arta populară din Valea Jiului	Recenzie	Prezintă o lucrare etnografică recentă, coordonată de N. Dunăre, un fost participant la campaniile gustiene ¹³ .
26	Ioan Drăgan	Profilul spiritual al clasei muncitoare	Recenzie	Semnaleză realizarea uneia dintre primele cercetări de teren ¹⁴ mai ample sub noul regim, folosind metode ca observația și „ancheta de masă”.
29	Ioan Drăgan	Un concept sociologic burghez: „societatea industrială”	Note critice	Comentarii pe marginea cărții lui R. Aron, „18 leçons sur la société industrielle”. Abordare ideologizată.
32	Traian Herseni	Codificarea științelor sociale și „obsesia descoperirilor”	Comentariu critic	Critică paradigme ale sociologiei nemarkiste ca sociometria sau teoria acțiunii sociale (Parsons). Abordare ideologică.

¹³ N. Dunăre (red. resp.), *Arta populară în Valea Jiului*, Editura Academiei R.P.R., 1963, București.

¹⁴ M. Cernea ș.a., *Profilul spiritual al clasei muncitoare în socialism*, Editura Academiei R.P.R., 1964, București.

Nr. de revistă	Autor	Titlul materialului	Gen publicistic	Conținutul materialului
37	Ioan Drăgan	Progresul economic și politic în optica deformată a sociologiei burgheze	Comentariu critic	Critică ideile susținute de R. Aron în privința relativizării criteriilor progresului social.
39	Traian Herseni	Mihai Ralea și estetica filozofică	Articol omagial	Text omagial la dispariția marelui intelectual. Herseni furnizează detalii interesante despre colaborarea sa cu Ralea pe linia sociologiei și psihologiei sociale.
43	T. Bugnariu, Tr. Herseni	Școala sociologică de la București	Articol omagial	Prezintă sistemul sociologic gustian și subliniază realizările Școlii Gusti cu prilejul centenarului Universității București. Menționează și continuări ale cercetărilor monografice după 1948. Critică orientarea idealistă inițială și limitarea la studiul satelor.
50	Ion Aluș, Ion Drăgan	Cercetarea sociologică concretă	Note despre o întâlnire internațională	Prezintă realizările pe linia cercetării de teren din Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, dar și idei prezentate de cercetătorii români în cadrul conferinței.
52	Ion Drăgan	Știința – forță de producție	Recenzie	Prezentarea unui volum colectiv ¹⁵ semnat de nume prestigioase ale științei românești din epocă.

Primul an de activitate la *Contemporanul* se încheie cu un bilanț de nouă materiale despre sociologie sau cu tematică sociologică, în tot atâtea numere de revistă. Este o creștere sensibilă față de anul precedent. Principalul colaborator este Tr. Herseni, care face multe referiri la tradiția interbelică și implicit la propria sa experiență de cercetător. Drăgan semnează personal (singur sau în colaborare) peste jumătate dintre articolele publicate.

Pe parcursul anului următor (1965), apar opt materiale (deci ritmul este același), iar numărul colaboratorilor atrași este în creștere. Susține o primă colaborare și H.H. Stahl. Se mai pot auzi și vocile altor participanți la cercetările monografice. Herseni se menține drept cel mai activ dintre semnatari. Înregistrăm în acest an o singură contribuție semnată de Ion Drăgan, dar direcția pe care o urmărea este menținută. Prezența sa este evidentă în organizarea mesei rotunde despre cercetarea sociologică, cu participarea unor vechi colaboratori ai Școlii Gusti.

¹⁵ Șt. Bălan, Șt. Milcu, Caius Iacob ș.a., *Știința – forță de producție*, Editura Politică, 1964, București.

Tabelul nr. 2

Materiale referitoare la sociologie sau având conținut sociologic publicate în *Contemporanul* în 1965

Nr. de revistă	Autor	Titlul materialului	Gen publicistic	Conținutul materialului
2	H. H. Stahl	Arheologia socială	Articol de opinie	Se argumentează interesul cercetării de teren aplicate în satele românești ¹⁶ .
13	Al. Roșca	Probleme actuale ale legării psihologiei de practică	Material de promovare	Semnaleză utilitatea studiilor aplicative de psihologie pedagogică și psihologia muncii sau organizațională.
14	Ioan Drăgan	Sistemul științelor sociale	Recenzie	Se prezintă conținutul ultimului număr din <i>Revue internationale des sciences sociales</i> .
19	Ion Pascadi	Petre Andrei și „filosofia valorii”	Comentariu	Se fac referiri și la contribuția sociologică a lui P. Andrei.
29	M. Biji, T. Bugnariu, N. N. Constantinescu, Gh. Dumitrescu ¹⁷ , arh. Stan Botnoski, I. Matei, M. Cernea, V. Caramelea, H. H. Stahl, Tr. Herseni ș.a.	Cercetarea sociologică	Masă rotundă. Stenograma discuțiilor prezentată <i>in extenso</i> , pe două pagini de ziar	S-a discutat despre: Experiența investigațiilor de teren Eficiența cercetărilor sociale Pregătirea viitorilor sociologi.
37	Al. Bărbat, C. Oțetea	Statistica și cercetarea sociologică	Punct de vedere	Se prezintă raportul dintre cercetarea monografică și cea statistică. Ambele se consideră că sunt necesare.
41	Tr. Herseni	Psihologia socială azi	Prezentare a unei experiențe proprii	Din experiența propriului colectiv de cercetare de la Institutul de Psihologie al Academiei. Accent pe cercetările aplicative.
44	N. Popescu Bogdănești	Petre Andrei	Comentariu	Alte referiri la lucrările lui P. Andrei, inclusiv cele sociologice.
50	Stanciu Stoian	Dimitrie Gusti	Comentariu	Se subliniază actualitatea spiritului reformist și a patriotismului lui Gusti, precum și talentul pedagogic al acestuia.

¹⁶ Este semnificativ pentru înțelegerea gradului de libertate permis la *Contemporanul* faptul că în anul în care în România se aclama încheierea colectivizării, Stahl introducea o viziune paseistă, promovând reconstituirea trecutului social al satelor „*prin studiul lotizărilor lor interioare, din care unele sunt încă nu numai vizibile, ci și în plină funcțiune, iar altele sunt reconstituibile prin mijloacele arheologiei sociale, cum de pildă studiul drumurilor moarte sau al fostelor haturi, vetre de sat etc.*”

¹⁷ Un profesor de liceu, fost participant la campaniile monografice.

Anul 1966 (al treilea din mandatul lui I. Drăgan) este un an publicistic bogat pentru sociologie în paginile *Contemporanului*: 17 materiale văd lumina tiparului în pagina de știință. Înregistrăm și prima colaborare a lui Miron Constantinescu, aflat în ascensiune politică și abia venit la Ministerul Învățământului.

Poate fi remarcată publicarea în numărul 21/1966 a textului prescurtat al dezbaterii privind predarea științelor sociale, dar cu accent clar asupra sociologiei. Textul este redactat de conf. Vasile Nichita, la momentul respectiv decan al Facultății de Filosofie. Dezbaterile s-au desfășurat în prezența lui Miron Constantinescu în calitatea sa de adjunct al Ministrului Învățământului. Se menționează amănunțit conținutul discuțiilor și propunerile făcute în privința viitoarei secții de sociologie din cadrul Facultății de Filosofie: necesitatea de a valorifica tradițiile; asigurarea capacității de a forma cadre capabile de a contribui în domeniul cercetării; necesitatea îmbinării studiului teoretic cu activitatea practică (unii vorbitori au cerut ca studenții să înceapă practica de cercetare încă din anul II), s-a recomandat ca această practică să ia forma unor seminarii care să se desfășoare „în legătură indisolubilă cu viața întreprinderilor în care se desfășoară cercetarea”. Totodată s-a propus ca „o parte dintre cadrele didactice să lucreze câte 2–3 ani consecutiv, în exclusivitate în munca de cercetare sociologică cu studenții, realizându-se o alternanță continuă între personalul didactic și cel ce conduce activitatea practică, de formare a viitorilor sociologi”.

Anul 1966 ne arată o sociologie în curs de instituționalizare. La Ministerul Învățământului fusese deja constituit un Laborator de Sociologie (care ulterior va fi înglobat în Universitatea București) iar secția de Sociologie avea să demareze în toamna aceluși an. Aceste realizări sunt bine marcate în pagina 7 a *Contemporanului*. Nici tradițiile nu sunt uitate, prin publicarea unor evocări prilejuite de aniversarea Muzeului Satului sau de comemorarea unor personalități fondatoare.

Tabelul nr. 3

Materiale referitoare la sociologie publicate în *Contemporanul* în 1966

Nr. de revistă	Autor	Titlul materialului	Gen publicistic	Conținutul materialului
1	„Urbanist” ¹⁸	Preocupări sociologice de urbanism	Note	Se argumentează în favoarea consultării opiniei publice în probleme de dezvoltare urbană.
8	Tr. Herseni	Spiru Haret și școala misionară	Evocare	Preocupări sociale ale lui S. Haret (fost ministru liberal).
10	V. Trebici	Populația României socialiste	Articol teoretic	Conține și subtitlul: „mobilitate și stratificare socială”, care ar fi putut stârni obiecții din partea marxiștilor dogmatici.

¹⁸ Autorul ar putea fi însuși redactorul Ion Drăgan, cu informații culese din zona urbanismului.

Nr. de revistă	Autor	Titlul materialului	Gen publicistic	Conținutul materialului
11	Tr. Herseni	Probleme de sociologie școlară	Punct de vedere	Referiri la experiența „monografiilor școlare”.
17	Miron Constantinescu	Prelungirea școlarității obligatorii și orientarea profesională	Note	Pe marginea participării la o conferință internațională în recenta sa calitate de adjunct al ministrului învățământului.
21	Vasile Nichita	Predarea științelor sociale în învățământul superior	Prezentarea unei dezbateri	Dezbateri la care se discută concret despre organizarea unei secții de sociologie (din toamna aceluia an).
22	Ovidiu Bădina, H.H. Stahl, Gh. Focșa, M. Vasilescu, Costin Murgescu	Sociologia rurală. Tradiție și actualitate	Articole ocazionale	Grupaj de patru articole cu ocazia împlinirii a 30 de ani de la înființarea Muzeului Satului. Pe lângă omagierea efortului de înființare a Muzeului, se fac referiri la sarcina de cercetare sociologică a satului actual.
23	Tr. Herseni	Vacanța – moment cultural	Punct de vedere	Se încearcă problematizarea din perspectivă sociologică și psihologică a timpului liber.
24	Valter Roman	Revoluția industrială și „societatea industrială	Puncte de vedere cu încărcătură ideologică	Se critică teoriile societății industriale.
25		Tehnocrația și ideologia tehnocratică		Se critică ideologia tehnocratică.
26	Petru Pânzaru	Gherea, sociolog	Evocare	Se evocă unele contribuții sociologice ale lui Gherea.
29	Ioan Drăgan	Institutul francez de opinie publică	Note după o vizită de studiu în Franța	Date și informații legate de metodologia sondajelor. Descriind în amănunt metodele de lucru ale institutului condus de Jean Stoezel, semnatarul se simte obligat să remarce „o exagerare a variabilelor psihologice în detrimentul celor sociologice responsabile de determinarea socială a opiniilor”.
31	Mihail Cernea	Eficiența cercetării sociologice	Punct de vedere	Argumentează utilitatea cercetărilor sociologice pentru diferite sectoare de activitate.
36–37	Ioan Drăgan	Al VI-lea Congres Mondial de Sociologie	Note	Impresii personale de la Congres. Menționează și prezența delegației – din România condusă de C. Murgescu.

Nr. de revistă	Autor	Titlul materialului	Gen publicistic	Conținutul materialului
				Consemnează opinii exprimate de sociologi importanți ai momentului: J. Szczepanski, O. Klineberg.
38	Miron Constantinescu	Un aspect nou al sociologiei învățământului	Punct de vedere	Prezintă și comentează date statistice ale învățământului general și mediu: Susține că 60% dintre absolvenții de învățământ general continuă studiile.
50	V. Țircovnicu	Contribuții la sociologia educațională	Recenzie	Se prezintă lucrarea „Cercetări sociologice contemporane” ¹⁹ .
52	Ion Drăgan	Modernizare și dinamism	Articol (propagandistic) pe pagina 1	Prezintă argumente cifrice care să probeze realizările economice ale regimului.

Anul 1967 bate recordul de producție publicistică: 19 materiale apărute. Se fac auzite voci noi din zona cercetării, cum sunt C. Zamfir sau N.S. Dumitru. Dar și un critic literar recunoscut, cum era Eugen Simion, pare atras să susțină cauza sociologiei, evocând „Istoria. (...)” lui E. Lovinescu. În anii 1966 și 1967, cititorii obțin acces la informații din lumea „liberă” scăpate de filtrul ideologic: află cum funcționează un institut de sondarea opiniei publice în Franța sau cum se desfășoară un congres internațional de sociologie.

Tabelul nr. 4

Materiale referitoare la sociologie publicate în *Contemporanul* în 1967

Nr. de revistă	Autor	Titlul materialului	Gen publicistic	Conținutul materialului
4	H.H. Stahl	Ovidiu Bădina, „Cercetarea sociologică concretă; tradiții românești” ²⁰	Recenzie	Exprimă satisfacția celor care au participat pe vremuri la lucrările de monografie socială. Recunoaște limitele Școlii sociologice de a nu fi dat suficientă atenție problemelor muncitorești și urbane.
5	Tr. Herseni	Psihosociologia ²¹ organizării	Punct de vedere	Pledoarie pentru cercetare.

¹⁹ Printre autori: Miron Constantinescu (coord.), H.H. Stahl, Gh. Vlădescu Răcoasa, Ioan Matei ș.a. Lucrare realizată în cadrul recent înființatului Laborator de sociologie subordonat Ministerului Învățământului.

²⁰ Cartea cu acest titlu apăruse la Editura politică în anul precedent.

²¹ Psihologia socială devenise un fel de *alter ego* pentru Sociologie, poate mai ușor acceptabilă de vechii cenzoari.

Nr. de revistă	Autor	Titlul materialului	Gen publicistic	Conținutul materialului
11	Th.R. ²²	Specializarea sociologilor în Polonia	Recenzie	Despre un articol apărut în presa poloneză: pregătire generală sau specializare.
14	M. Constantinescu	Un învățămînt teoretic și aplicativ	Grupaj sub titlul Sociologia la Universitatea București	Despre pregătirea universitară a sociologilor.
	H. H. Stahl	Seminarul de sociologie		
	Ion Drăgan	Sociologul cercetător și practician		
15	V. Pavelcu	O introducere în psihologia socială	Recenzie	Se prezintă „Introducere în psihologia socială” de M. Ralea și Tr. Herseni.
16	Petru Berar	Lenin și științele sociale	Punct de vedere	Subliniază latura de cercetare concretă din lucrările lui Lenin.
21	Paul Petrescu	Sociologie și etnografie	Punct de vedere	Susține necesitatea de a încadra faptul cultural în contextul său social.
23	Ion Drăgan	Din nou despre secția de sociologie	Notă	Răspuns la criticile lui Tr. Herseni.
28	Ion Drăgan	O sinteză a științelor „omului”	Recenzie	Pe marginea cărții lui Jean Viet „Les sciences de l’homme en France”.
31 + 34	Eugen Simion	Sociologia unui beletrist (publicat în două părți)	Comentariu	Asupra cărții lui E. Lovinescu „Istoria civilizației române moderne” ²³ . Articolul apare în pag. 3 la rubrica Tribuna Contemporanului.
34	Ion Mavrodin	Colocviu. Psihosociologia organizării	Note	Se prezintă realizările colectivului de cercetare condus de Tr. Herseni.
44	Tr. Herseni	Psihosociologia cointeresării	Punct de vedere	Cu referire la Plenara CC al PCR din 5–6 octombrie 1967.
45	Mircea Bulgaru	Mutații socioprofesionale	Semnalare	Pe marginea rezultatelor Recensământului 1966. Apare în pagina 1.
	Cătălin Zamfir	Critică filozofică	Punct de vedere	Critică dogmatismul marxist în sociologie.
48	N.S. Dumitru	Dimensiunea istorică a criticii filozofice	Punct de vedere	Reacție critică la articolul lui C. Zamfir din numărul 45.

²² Posibil Theofil Roth.

²³ O carte care nu era disponibilă în librării și nici în toate marile biblioteci.

1967 se dovedește și cel mai interesant an din perspectivă publicistică, cu câteva încrucișări polemice pe parcurs care nu fac decât să sporească interesul cititorilor:

Una îi are ca protagoniști chiar pe I. Drăgan, cu un răspuns adresat lui Herseni, care publicase deja în altă revistă (nu se spune care) considerații critice la proiectul Secției de Sociologie. Era evidentă supărarea lui Herseni că nu fusese inclus în proiectul de la Universitate. Replica profesorului Drăgan este bine argumentată (cât despre neincludere, aceasta probabil se trăgea mai degrabă de la Miron Constantinescu, iar Drăgan nu putea să o împiedice, oricât l-ar fi simpatizat pe colaboratorul său cel mai activ de la *Contemporanul*). El îi reproșează criticului Herseni doar doza exagerată de scepticism. Și, spre cinstea redactorului-șef adjunct, în ciuda acestei polemici, Herseni va continua să fie prezent cu colaborări în pagina de știință și după acel episod, ceea ce dovedește caracterul generos al lui I. Drăgan în relația cu ceilalți.

În fine, o a doua polemică, poate mult mai importantă, este cea dintre Cătălin Zamfir și N. S. Dumitru. Aceasta privea o problemă de principiu care frământa la vremea respectivă lumea sociologilor, cea a raporturilor cu sociologiile nemarxiste din Occident. Articolul publicat de C. Zamfir în numărul 45/1967²⁴ se pronunța în favoarea unui sistem deschis de gândire marxistă. Autorul critica modul cum erau receptate contribuțiile sociologice occidentale de genul teoriei grupurilor mici, respinse prea grăbit ca idealiste dar, de fapt neconținând idei fundamentale care să fie incompatibile ideologic pentru un sociolog marxist. În schimb, alte „banalități” erau – consideră autorul – acceptate numai pentru faptul că erau enunțate de „marxiști”. Face aluzie la cei (și nu puțini) care, fără a avea o solidă pregătire în Sociologie, psihologie sau antropologie, își permit să respingă contribuțiile unor savanți de nivelul lui Moreno, Russell, Ganseth, Linton sau Lewin.

În replică, N. S. Dumitru (școlit în URSS și aflat în grupul apropiat de Miron Constantinescu) considera analiza făcută de C. Zamfir ca fiind abstractă și (prea) detașată de contextul istoric, neținând seama că „într-o anumită etapă, de început” era necesară o „delimitare netă”. Aduce în sprijin o afirmație făcută de Lenin pe la 1920. În final este totuși de acord că preopinental său a făcut un efort lăudabil de „a înțelege mai larg marxismul ca știință” dar nu renunță să solicite „mai mult spirit autocritic” și mai multă considerație pentru trecut.

Nici redacția și nici I. Drăgan nu s-au implicat în dezbateri, dar putem să ne imaginăm că apele s-au tulburat printre cei responsabili de revistă. O dovadă este schimbarea de funcții care apare la câteva săptămâni după începutul noului an,

²⁴ C. Zamfir afirmă într-o lucrare aflată în curs de apariție: „Am trimis articolul la o revistă la care eu aveam o rubrică lunară: *Cronica*. Cu multe scuze mi-a spus că nu poate publica articolul. Argumentul: nu are curajul, deși mă felicită. O importantă revistă de cultură, *Contemporanul*, spre surprinderea mea, l-a publicat imediat. Redactor-șef adjunct era Ioan Drăgan. Impactul a fost neașteptat. Multe discuții în jurul articolului” (C. Zamfir, *Lucrare în curs de apariție la Editura Academiei Române*).

1968. Este ultimul an în care Drăgan mai deține funcția de redactor-șef adjunct. După momentul demiterii (martie 1968), numărul materialelor de și despre sociologie se reduce semnificativ. Ritmul fusese foarte bun în prima lună a anului (primele patru numere), apoi urmând o pauză până la numărul 11, când deja I. Drăgan mai este doar un simplu membru în colectivul redacțional. Iar apoi, pe tot parcursul anului, mai apar doar două materiale având legătură cu sociologia, dacă includem și articolul lui S. Brucan care, de fapt, cuprindea niște notații privind mai degrabă antropologia politică decât sociologia.

Tabelul nr. 5

Materiale referitoare la sociologie publicate în *Contemporanul* în 1968

Nr. de revistă	Autor	Titlul materialului	Gen publicistic	Conținutul materialului
1	H. Culea	Situația periodicelor de științe sociale în lume	Documentar bazat pe date UNESCO	Menționează câteva dificultăți generale în editarea/publicarea revistelor de științe sociale.
2	G. Retegan	Urbanizarea – problemă a științei	Punct de vedere	Precizează raporturile care trebuie să existe între demografie, sociologie urbană și urbanism, în cercetarea proceselor de urbanizare.
3	Aculin Cazacu	Lenin și sociologia	Comentariu. Se publică pe pagina 1	Subliniază „optica sociologică” manifestată prin preocuparea pentru conceptul de „formațiune social-economică”. Mesaj de permanentă înnoire a sociologiei.
	Alaxandr Ianov	Experimentul în regiunea Kostroma: despre migrația tineretului de la sate	Traducere din presa sovietică	Describe un „experiment” politico-social desfășurat într-un colhoz sovietic din Siberia, prin care se încearcă stabilizarea tineretului în mediul rural.
4	Ion Drăgan	Sociologia contemporană	Recenzie	Se prezintă volumul „Teorie și metodă în științe sociale”, care cuprinde o selecție din comunicările prezentate la al VI-lea Congres Mondial de Sociologie (Evian) ²⁵ .
11 ²⁶	Ilie Rădulescu	General și specific în dezvoltarea socială	Prezentare vizibil propagandistică	Se evidențiază succesele politicii de partid în edificarea noii societăți.

²⁵ Volum apărut la Editura Politică.

²⁶ La apariția acestui număr de revistă, Ion Drăgan nu mai este menționat ca redactor-șef adjunct.

Nr. de revistă	Autor	Titlul materialului	Gen publicistic	Conținutul materialului
18	Ștefan Antoniu ²⁷	Sociologia muncii	Note	Consfătuire organizată la Brașov pe marginea a două cercetări sociologice coordonate de M. Cernea și respectiv Gh. Chepeș.
29	Silviu Brucan	Antropologia și originea politicului	Punct de vedere	Se trec în revistă mai multe contribuții din literatura internațională de antropologie culturală.

CONCLUZII

În încheiere, trebuie consemnată contribuția importantă pe care Ioan Drăgan a adus-o în perioada prezentată (1964–1968) la promovarea imaginii sociologiei ca disciplină de cercetare cu valențe practice și teoretice, precum și a învățământului superior sociologic, în rândurile publicului cititor. De menționat că dimensiunea internațională a fost de asemenea bine pusă în lumină – arătându-se cititorilor cum evoluase sociologia în Occident și chiar în țări socialiste.

Contribuțiile personale ale lui I. Drăgan sunt numeroase, chiar dacă inegale. Găsim printre ele materiale cu mesaj pozitiv, în sprijinul dezvoltării sociologiei și al cercetărilor originale la noi în țară, după cum nu lipsesc nici materialele propagandistice menite (probabil) să probeze atașamentul sociologilor față de principiile ideologice ale materialismului istoric, orientarea lor principială anticapitalistă. Apare evident efortul profesorului de a naviga printre cele două tabere (una a dogmaticilor și cealaltă a progresiștilor din epocă) și de a plăti, dacă era cazul, un tribut și un preț pentru a putea avansa totuși către ținta propusă, cea a instituirii unei sociologii românești, aliniată la imperativele științifice. Altfel spus, o sociologie profesionalizată, folosind arsenalul specific de metode și tehnici pentru investigarea unor procese sociale de actualitate și mai ales, recunoscută public.

Cum să explicăm totuși diminuarea evidentă a vizibilității sociologiei în paginile *Contemporanului* după plecarea profesorului Drăgan din redacție? Este adevărat că sociologia se afla abia în faza de demarare și nu putea oferi prea multe elemente de interes pentru a da conținut unui organ de presă culturală care vroia să își țină în priză publicul din ce în ce mai exigent. Să fie și aceasta o cauză a scăderii interesului după cei patru ani de campanie activă? Este posibil, după cum trebuie să se fi produs și reacții adverse la unele materiale mai curajoase care și-au făcut loc în paginile *Contemporanului*, sub protecția generoasă a redactorului-șef adjunct. Articolul semnat de Cătălin Zamfir este un bun exemplu în acest sens. Publicarea

²⁷ Secretar al Comitetului Județean Brașov al PCR.

lui a fost imediat contracarată de o reacție nu știm cât de spontană din partea unui coleg de breaslă, N. S. Dumitru, dar posibil să fi atras și alte reacții mai puțin publice, însă mai eficiente. Din păcate, profesorul Drăgan nu mai este printre noi ca să ne relateze mai multe în privința cauzelor încheierii abrupte a carierei sale jurnalistice²⁸ (chiar dacă o vreme a mai figurat în colegiul redacțional).

Pentru etapa respectivă, campania pro-sociologie la care contribuise activ Ioan Drăgan își atinsese scopurile. Construcția instituțională a sociologiei fusese înfăptuită. Ce va urma în continuare și mai ales după începutul anilor '70, când deja autoritățile încep să realizeze riscurile derivate din dezvoltarea liberă a sociologiei, ține de o evoluție politică mai largă la care, probabil, nici revista *Contemporanul* nu s-ar fi putut opune. Despre această odisee ne-a relatat însuși profesorul Drăgan în mărturiile sale din urmă cu câțiva ani:

„Cred că pot distinge – spunea el – cel puțin două mari etape în evoluția sociologiei de la noi în perioada respectivă: cea dintre debut (1966) și 1976, când practic, sociologia, mai precis structura academică de bază a formării sociologilor, a fost desființată, ceea ce însemna lansarea unei acțiuni politice mai generale îndreptate spre discreditarea sociologiei și restrângerea câmpului său de activitate în spațiul «extra-academic»; și etapa anilor '70-'80, în care sociologia era supusă unor presiuni ce amenințau cu desființarea»²⁹.

Efortul profesorului Drăgan din acei ani de afirmare a sociologiei ni-l prezintă atât în calitatea sa de profesionist al sociologiei, cât și în cea de militant perseverent și inventiv.

BIBLIOGRAFIE

1. Berciu-Drăghicescu, A., Bozgan, O. (2004). O istorie a Universității din București, București: Editura Universității din București.
2. Bosomitu, Ș. (2017). Tudor Bugnariu și un proiect eșuat de reinstituționalizare a sociologiei în România comunistă, *Revista română de sociologie*, nr. 1–2, București, pp. 55–77.
3. Drăgan, I. (2021). „Din cronică a unei generații de pionierat (1966–1990). Însemnări”, în Mătușescu, S. (coord.) *Sociologi în comunism. Începuturile unei profesii fără statut*, București: Editura Tritonic.
4. Hangiu, I. (1975). *Reviste și curente în evoluția literaturii române*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
5. Mespoulet, M. (2007). La “Renaissance” de la sociologie en URSS (1958–1072), *Revue d’Histoire de Sciences Humaines*, No. 16.
6. Petcu, M. (coord.) (2012). *Istoria jurnalismului din România în date. Enciclopedie cronologică*, Iași: Editura Polirom.
7. Ralea, M. (1963). Psihologismul sociologic în lumina dialecticii marxiste, *Contemporanul*, nr. 14.
8. Sîrghie, A. (2004). *Din istoria presei românești*. Sibiu: Editura TehnoMedia.

²⁸ De altfel, în spiritul epocii, schimbarea dintr-o funcție putea să fie mascată prin trecerea într-o altă funcție. Așa s-a întâmplat și cu Ioan Drăgan, care a primit odată cu plecarea de la *Contemporanul* o nouă însărcinare, cea de secretar al Comisiei UNESCO. Contribuțiile și strădaniile sale în această nouă calitate ar merita desigur, o evocare și analiză aparte.

²⁹ Drăgan, 2021, p. 286.

